

allò que podia haver estat

Per molt que tracem un camí, la contingència, l'astrugància, la providència o com vulguem dir-li ens canvia el destí a cada pas.

Paul Auster, sent infant, va veure com un amic que caminava davant seu moria en caure-li una branca que un llamp havia esberlat. Per què al seu company i no a ell? La casualitat, sigui el que sigui, va ser el motiu incontrolat que alterà el curs de l'existència del futur escriptor com reflexa constantment la seva obra.

El director de cine **Woody Allen** ho va plasmar deliciosament en *Match Point* (2005) on, com la pilota que en tocar la xarxa cau a un costat en comptes de l'altre, la vida del protagonista passa de l'infern al cel per simple ventura.

Igual resulta que, com assegurava **Luís Buñuel**, a la vida tot és atzar. Amb aquesta eventualitat fabulen molts creadors. Com seria el món si, en un moment donat, el rumb hagués estat un altre? Ucronies com *Els ambaixadors* (2013) o el *Sindicat de l'oblit* (2018) de l'andorrà **Albert Villaró**, parteixen d'un canvi de direcció en l'esdevenir per explorar realitats alternatives.

I en el cas de l'arquitectura, què hagués passat amb l'opera de Sidney si **Eero Saarinen** no hagués anat a saludar als "negres" que feien la selecció dels millors projectes¹ pel jurat internacional i no hagués vist en el munt dels rebutjats el de **Jørn Utzon**? I què hagués sigut del mateix **Utzon** sense tan titànic projecte després del qual poca cosa més va fer²? **Saarién** no només va rescatar aquells esbossos sinó que va convèncer als membres del jurat -**Cobden Parkes, Ingham Ashworth, Leslie Martin** i el propi **Saarinén**- perquè li donessin el premi. No ens pot estranyar la defensa que va fer **Saarinén** del projecte de l'arquitecte danès vist el proper que estava de la seva estètica com ara de la terminal per a la TWA al Kennedy Airport de Nova York. Tot i que l'opera ha estat declarat patrimoni de la humanitat (2007) i l'arquitecte guardonat amb el premi **Pritzker** (2003) l'elecció va ser molt controvertida. Per **Frank Lloyd Wright** aquella mena de tenda de campanya circense no era arquitectura mentre que per **Félix Candela** era un projecte insensat, massa expressiu, gestual i poc definit en els aspectes tècnics³. Altres, com **Frank Gehry**, l'alabava per revolucionari, possiblement perquè congregava amb aquella idea d'arquitectura icònica com veurem en el **Guggenheim** de Bilbao.

¹ El concurs internacional es va convocar el 1955 i es van presentar 233 projectes de trenta països. El desconegut, fins i tot al seu país, Jørn Utzon que quasi no havia construït va ser el guanyador amb 38 anys. (V. Verdú, *La opera de Sidney cumple 40 años*, El País, 18.10.2013).

² La seva obra va ser escassa podent destacar l'església Bagsværd a Dinamarca, l'Assemblea Nacional de Kuwait i la seva casa a Mallorca.

³ Certament un parell d'anys abans, el 1953, Eduardo Torroja -mestre de Candela- va proposar una closca similar a les d'Utzon per la capella del Sancti Spirit a Lleida havent resolt els problemes d'estabilitat que van encarrir -de 3 a 102 milions- i allargar -de 3 a 15 anys- la construcció australiana i que li van costar l'encàrrec a Utzon. Si fos ara, amb les xarxes socials, ens preguntàriem si Utzon va conèixer l'obra de Torroja. El danès no va veure finalitzada l'òpera -a càrrec de Peter Hall- no va assistir a la inauguració presidida per la reina d'Anglaterra el 1973 -en cap moment va ser mencionat en els discursos- ni a la celebració del 30è aniversari. El 2004 es va inaugurar una sala amb el seu nom després de reconstruir els interiors dissenyats per ell. Quatre anys després moriria a la seva Copenhaguen natal.

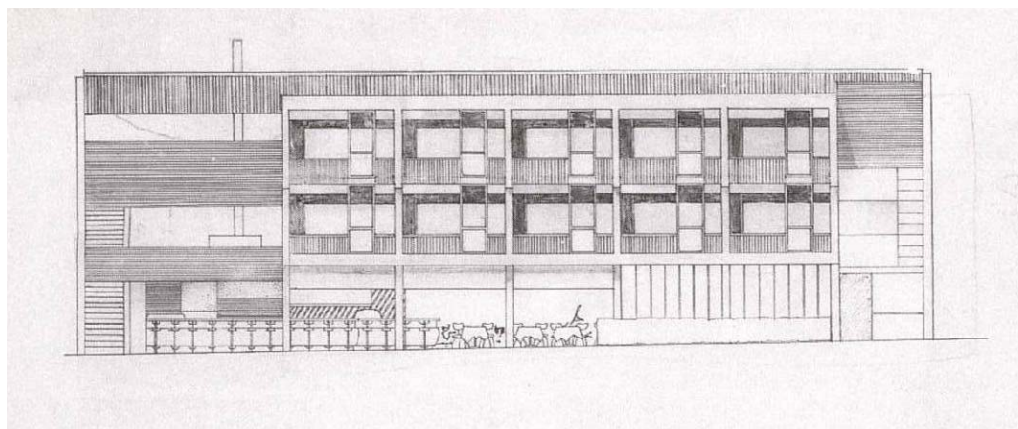
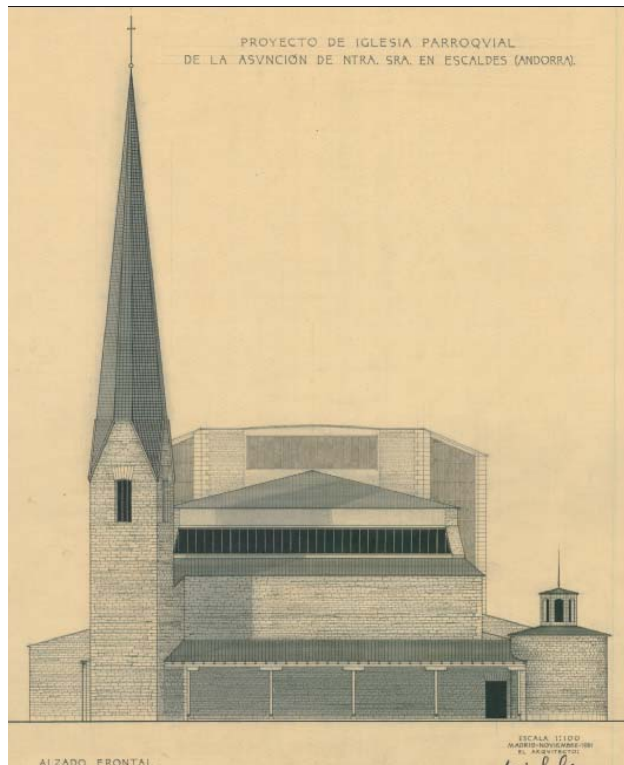
I quin aspecte tindrien els nostres carrers si, en compte d'un projecte s'hagués executat un altre? Com seria el nostre paisatge quotidià?. Per exemple:

- 1.- Com hagués estat d'atractiva la part alt d'Escaldes si s'hagués aixecat l'església d'en Miquel Fisac i l'annex a l'Hostal Valira de Josep Maria Sostres?**
- 2.- O d'aquest mateix arquitecte la casa d'habitatges en compte de l'habitatge unifamiliar a l'Avinguda Meritxell?**
- 3.- O el parlament d'en Xavier Pla abans del nou Consell General?**
- 4.- O l'hotel d'en Puig i Cadafalch en comptes de la casa de veïns en la meitat del solar?**

Per ventura el què tenim és el que es va concretar i només ens queda imaginar allò que tal vegada podia haver estat.

1-Plaça de l'església de Sant Pere Màrtir amb la proposta de temple de Miquel Fisac (1951) i l'ampliació de l'hostal Valira (1955) de Josep M.Sostres

Alçat del projecte d'església parroquial per a Escaldes d'en Miquel Fisac estreta del recull que, el 2005, A. Pol va fer al número 3 de la revista Arquitectura Andorra del COAA. A sota, alçat del projecte d'ampliació de l'Hostal Valira del llibre *Sostres, Arquitecte*, A. Armesto-C. Martí, eds., Barcelona, 1999.

Més informació sobre l'etapa andorrana de Fisac i Sostres en els nostres articles:

Miquel Fisac a Andorra

(http://www.enricdilme.com/?p=portfolio&portfolio=/ajax_portfolio/306)

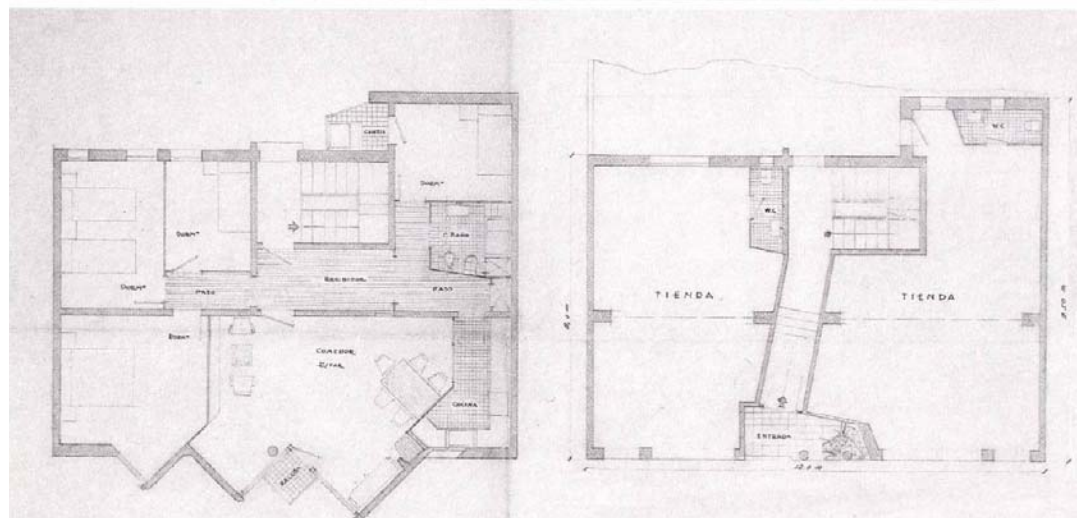
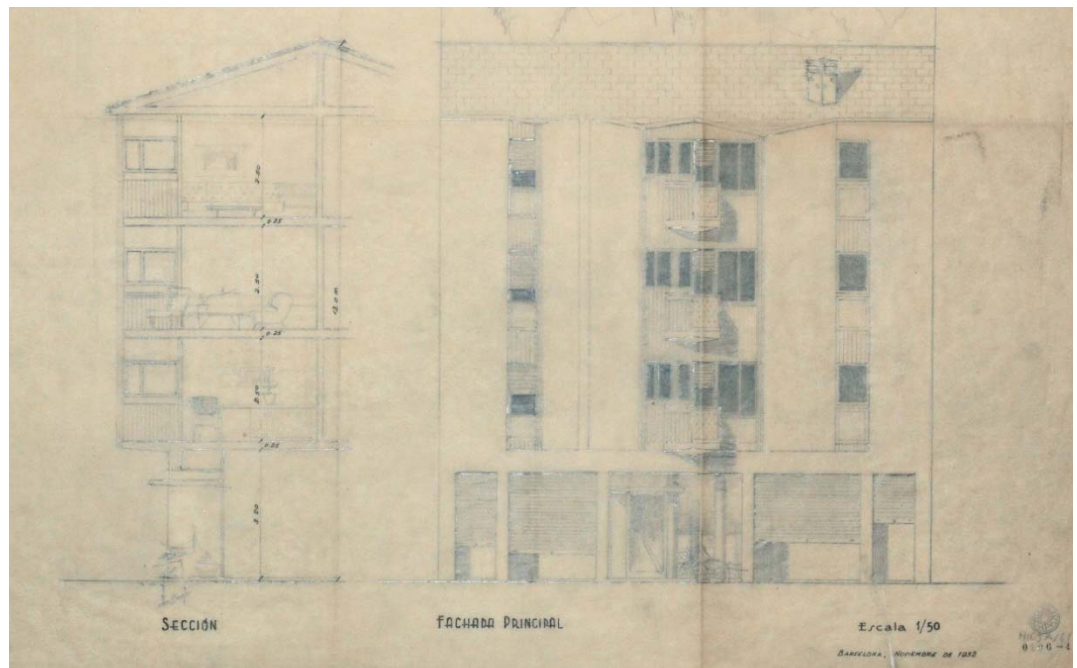
i Josep Maria Sostres a Andorra

(http://www.enricdilme.com/?p=portfolio&portfolio=/ajax_portfolio/275)

**2- Casa unifamiliar
a l'Av.Meritxell d'en
Josep M.Sostres
amb proposta
d'edifici
d'habitatges del
mateix arquitecte.**

Plantes, alçat i secció de la versió d'edifici d'habitatges estret del llibre *Sostres, Arquitecte*, A. Armesto, C. Martí, eds. Barcelona, 1999.

Més informació sobre l'etapa andorrana de Sostres ho trobareu en el nostre article:

Josep Maria Sostres a Andorra

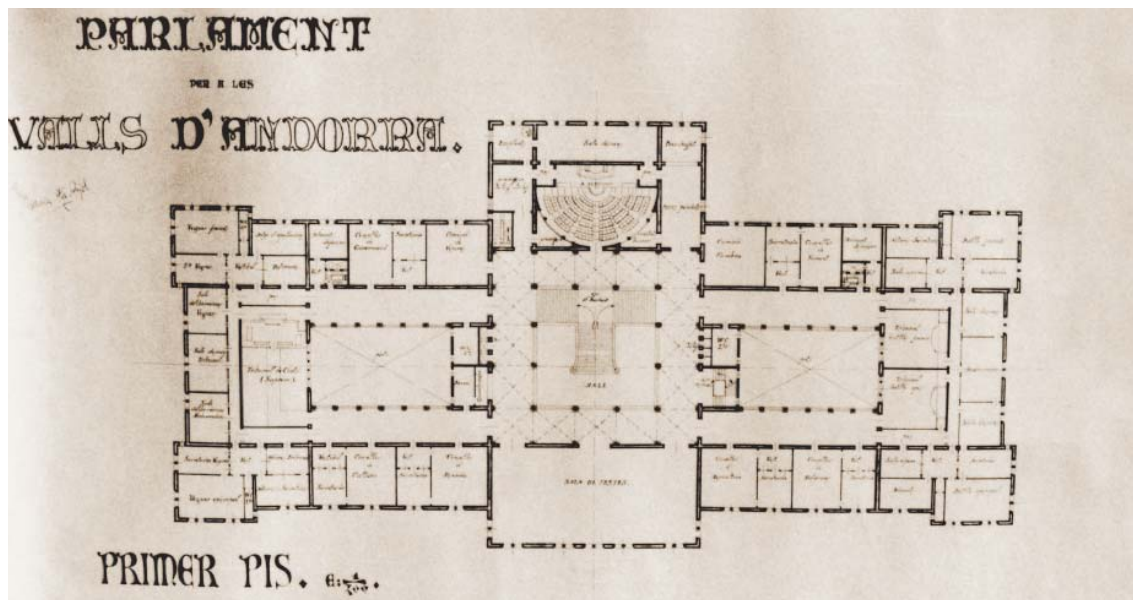
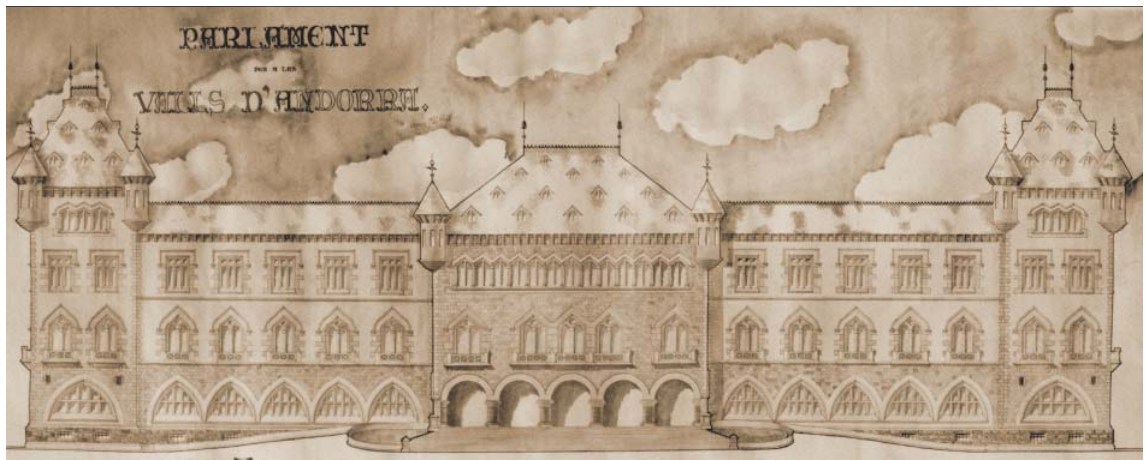
(http://www.enricdilme.com/?p=portfolio&portfolio=/ajax_portfolio/275)

**3- L'edifici del
Consell General
actual i la proposta
que va fer en Xavier
Pla.**

El Parlament per a les Valls d'Andorra (1933) d'en Xavier Pla, plaça del Consell General.

Alçat i planta del projecte de Parlament per Andorra de X. Pla recollit en el llibre Xavier Pla i Pujol 1906/1966, *Escrips, projectes i obres d'arquitectura*, A. Molné, A. Pol (coords.), Publicacions tècniques del COAA, núm. 84, 2005.

Pel que estigui interessant en Pla podeu llegir l'escrit:

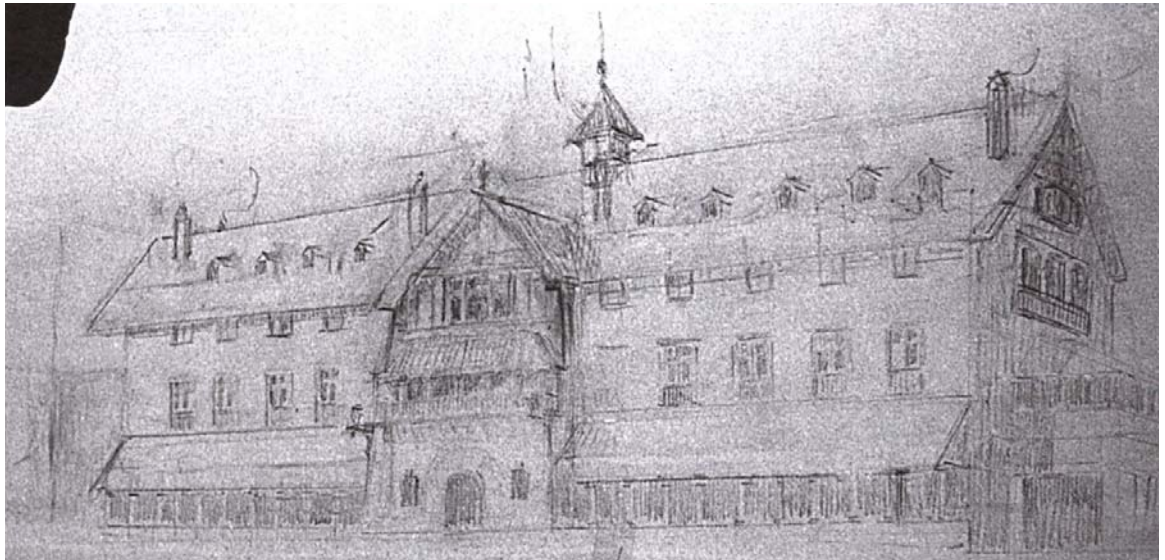
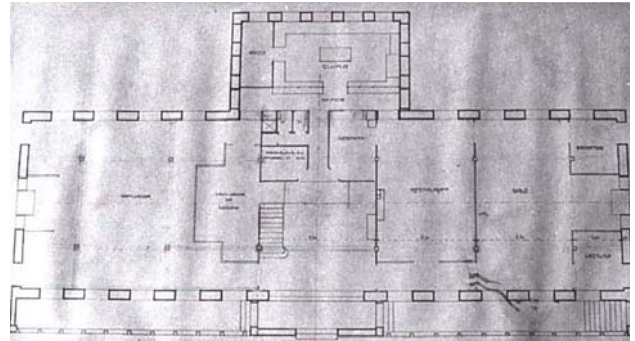
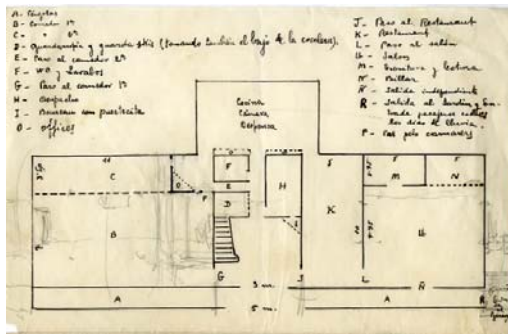
El Parlament per a les Valls d'Andorra

(http://www.enricdilme.com/?p=portfolio&portfolio=/ajax_portfolio/353)

**4- Casa
Lacruz d'en
Puig i
Cadafalch i
la proposta
d'hotel del
mateix
arquitecte**

Croquis que va enviar M. Lacruz a Puig i Cadafalch amb la seva idea de planta baixa de l'hotel i la mateixa planta del projecte de Puig. Finalment l'esbós d'hotel on es percep perfectament la planta dibuixada per ambdós amics (dibuixos en color del fons Puig i Cadafalch de l'Arxiu Nacional de Catalunya i dibuixos en blanc i negre estrets de l'escrit d'A. Pol, *Josep Puig i Cadafalch a Andorra* publicada en el núm. 2 de la revista d'Arquitectura i Urbanisme del COAA, 2000).

Sobre la relació de Cadafalch amb el nostre país podeu llegir el nostre article:

Puig i Cadafalch a Andorra

(http://www.enricdilme.com/?p=portfolio&portfolio=/ajax_portfolio/279)

ENRIC DILMÉ
dr. arquitecte

T. +376 869 558 • www.enricdilme.com